

Міністерство освіти і науки України

*Інститут приватного права і підприємництва
АПрН України*

*Юридичний інститут Прикарпатського
національного університету імені Василя
Стефаника*

Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин в сучасних умовах

*Матеріали Всеукраїнського науково-практичного
семінару*

25-26 вересня 2009 року

Івано-Франківськ, 2010

ББК 37.9 (4Укр)
В25

Редакційна колегія:
В.В.Луць — академік АПрН України, доктор юридичних наук, професор;
О.Д.Крупчан — академік АПрН України, директор Інституту приватного права і підприємництва АПрН України, кандидат юридичних наук, доцент;
В.А.Васильєва — директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права;
Н.Р.Кобецька — кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри трудового, аграрного та екологічного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;
І.Б.Саракун — кандидат юридичних наук, ст. наук. співр. Лабораторії корпоративного права НДІ ППП АПрН України.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва АПрН України (протокол № 1 від 27 січня 2010 року)

В25 Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин в сучасних умовах [текст] : Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (проведеного Лабораторією з вивчення проблем корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва АПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника 25-26 вересня 2009 року) – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010. – 196 с.

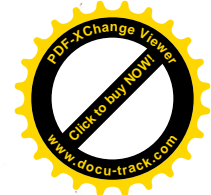
У збірник включені статті і тези доповідей учасників Всеукраїнського науково-практичного семінару, який відбувся 25-26 вересня 2009 року на базі Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Висвітлюються результати наукових досліджень проблем корпоративного права

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

ББК 67.9 (4Укр)

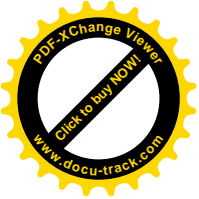
© Інститут приватного права і підприємництва АПрН України, 2010

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010

Зміст

Пленарне засідання	7
Луць В.В., Луць А.В. <i>Договори в регулюванні корпоративних відносин</i>	8
Галаянтч М.К. <i>Співвідношення цивільно-правової та кримінально-правової відповідальності за примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань при здійсненні господарської діяльності підприємницькими товариствами</i>	17
Дзера О.В. <i>Питання формування судової практики в справах про визнання правочинів недійсними</i>	25
Шишка Р.Б. <i>Актуальні питання конструкцій товариств</i>	33
Кучеренко І.М. <i>Приватне підприємство як учасник корпоративних відносин</i>	36
Спасибо-Фатєєва І.В. <i>Корпоративні правочини</i>	40
Вінник О.М. <i>Ключові проблеми, пов'язані із застосуванням Закону «Про акціонерні товариства»</i>	45
Жилінкова І.В. <i>Корпоративні права осіб з подружнім статусом</i>	50
Васильєва В.А. <i>Корпорації як суб'єкти корпоративних відносин</i>	56

Луць В.В.

доктор юридичних наук, професор,
академік Академії правових наук
України

Луць А.В.

кандидат юридичних наук, доцент

Договори в регулюванні корпоративних відносин

1. У регулюванні корпоративних відносин визначальну роль відіграють, насамперед, норми цивільного і господарського законодавства – Цивільного і Господарського кодексів України, Законів України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства» та інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів. Крім законів та підзаконних нормативно-правових актів, джерелами корпоративного права є також внутрішні, або локальні, правові акти (статуту, акти органів корпоративного управління тощо). Певне місце у системі джерел корпоративного права посідають корпоративні звичаї, рекомендаційні акти (наприклад, Принципи корпоративного управління), постанови та рекомендації вищих судових інстанцій з вирішення корпоративних спорів тощо.

В регулюванні відносин засновників та учасників господарських товариств, зокрема на стадії їх створення, а для деяких з них – і в процесі їх діяльності (повні, командитні товариства) важлива роль відводиться і цивільно-правовим договорам.

У ч. 1 ст. 4 Закону України "Про господарські товариства" передбачалось, що акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю і товариство з додатковою відповідальністю створюються і діють на підставі установчого договору і статуту, а повне і командитне товариства - на основі засновницького договору. Отже, для одних товариств (акціонерних, з обмеженою або додатковою відповідальністю) установчими документами вважались статут і засновницький договір, для інших (повні і командитні товариства) – лише установчий (засновницький) договір. Оскільки в Законі "Про господарські товариства" чітко не розмежовувалось, які з необхідних відомостей мають міститися у статуті, а які – у засновницькому договорі, на практиці зміст зазначених установчих документів часто дублювався, а то й містив умови, що суперечили одна одній.

Новий Цивільний кодекс (ч. 1 ст. 143, ч. 4 ст. 151, ч. 1 ст. 154, ч. 1 ст. 120, ч. 1 ст. 134), і Господарський кодекс (ч. 1 ст. 82) визнали, що установчими документами акціонерного товариства,

товариства з обмеженою і відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю є їхні статуту, а установчими документами і командитного товариства та командитного товариства - засновницькі договори.

Як зазначено у ч. 2 ст. 88 ЦК, у засновницькому договорі товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлені цим Кодексом або іншим законом. Зокрема, стосовно засновницького договору повного товариства додаткові вимоги щодо його змісту (крім відомостей, передбачених статтею 88 ЦК) включають такі відомості: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі, розмір, склад і строки внесення ними вкладів (ч. 2 ст. 120 ЦК), форми участі учасників у справах товариства (ст. 67 Закону України "Про господарські товариства").

Засновницький договір командитного товариства, крім відомостей, передбачених статтею 88 ЦК, має містити відомості про розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з повних учасників у складеному капіталі; сукупний розмір вкладів вкладників. Якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття у командитному товаристві залишився один повний учасник, засновницький договір переоформлюється в одноособову заяву, підписану повним учасником. В разі якщо командитне товариство створюється одним повним учасником, то установчим документом є одноособова заява (меморандум), яка містить усі відомості, встановлені для командитного товариства (ст. 134 ЦК). Отже, особливість і специфіка засновницького договору повного чи командитного товариства полягає в тому, що він не лише регулює взаємовідносини засновників за спільною їх діяльністю щодо створення юридичної особи та наділення її майном, але й визначає правовий статус цих товариств як учасників корпоративних відносин.

Функції та зміст засновницького договору залежать від організаційно-правової форми тих утворень, що формуються засновниками і діють як суб'єкти господарювання. Чи змінюються вони після того, як закон не передбачає тепер як обов'язкове подання засновницького договору в числі установчих документів при державній реєстрації деяких видів господарських товариств (акціонерних, з обмеженою чи додатковою відповідальністю)? Мабуть, що ні. Тим більше, що при заснуванні цих товариств теж укладаються договори між їх засновниками. Так, відповідно до ч. 1 ст. 142 ЦК, якщо товариство з обмеженою відповідальністю засновується кількома особами, ці особи у

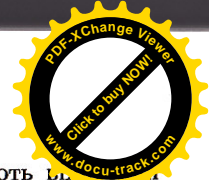
Разом з необхідності визначити взаємовідносини між собою щодо створення товариства укладають договір у письмовій формі, який встановлює порядок заснування товариства, умови здійснення спільної діяльності щодо створення товариства, розмір статутного капіталу, частки у статутному капіталі кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови.

Подібний договір може укладатися й кількома засновниками акціонерного товариства з метою визначення порядку здійснення ними спільної діяльності щодо створення такого товариства (ч. 2 ст. 153 ЦК). Це положення підтверджується й у ч. 3 ст. 9 Закону України «Про акціонерні товариства»: засновниками може укладатися засновницький договір, у якому визначаються порядок провадження спільної діяльності щодо створення акціонерного товариства, кількість, тип і клас акцій, що підлягають придбанню кожним засновником, номінальна вартість і вартість придбання цих акцій, строк і форма оплати вартості акцій, строк дії договору. Для створення АТ засновники повинні провести закриті (приватне) розміщення його акцій, установчі збори та здійснити державну реєстрацію акціонерного товариства. Засновницький договір не є установчим документом і діє до дати реєстрації Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій.

Засновницький договір укладається у письмовій формі. Якщо товариство створюється за участю фізичних осіб, їх підписи на засновницькому договорі підлягають нотаріальному засвідченню. У разі заснування товариства однією особою засновницький договір не укладається.

Відповідно до ч. 3 ст. 153 ЦК, ст. 12 Закону України «Про акціонерні товариства» засновники несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що пов'язані з його заснуванням і виникли до його державної реєстрації. АТ відповідає за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями засновників тільки у разі схвалення їх дій загальними зборами акціонерів, які мають бути проведені протягом шести місяців після державної реєстрації товариства.

Питання щодо юридичної природи засновницького (установчого) договору в літературі залишається спірним: в одних випадках він розглядається як різновид договору про спільну діяльність [1], в інших - проводиться відмежування засновницького договору від договору про спільну діяльність. Так, Н.О. Санахметова головну відмінність засновницького договору від договору про сумісну діяльність вбачала в тому, що спільні дії засновників здійснюються саме з метою створення нової юридичної особи, в діяльності якої вони братимуть участь. На

відміну від договору про спільну діяльність, де виникають тільки спільної часткової власності учасників на створене або придбане ними майно (включаючи одержані доходи), внаслідок укладення засновницького договору такі відносини не виникають, оскільки власником майна стає заново створена засновниками юридична особа [2, с. 13]. В іншій праці [3, с. 198] авторка зазначає, що основна відмінність установчого договору від цивільно-правових договорів, що діють у сфері підприємництва, полягає в тому, що установчий договір укладається з метою об'єднання його сторін (засновників) у певну організаційно-правову форму суб'єкта підприємництва, у той час як цивільно-правові договори спрямовані на опосередкування не організації, а реалізації підприємницької діяльності.

Безумовно, засновницький договір, визначаючи порядок здійснення засновниками діяльності щодо створення товариства як юридичної особи, містить в собі умови організаційного характеру. Але в ньому визначаються й умови щодо передання засновниками майна товариству, зокрема, розмір, склад і строки внесення вкладів у статутний чи складений капітал товариства, тобто обов'язки майнового характеру. Що ж до правового режиму майна, внесеного або придбаного в період діяльності засновників з організації юридичної особи, не можна виключати й існування спільної часткової власності засновників на таке майно в цей проміжок часу, бо самого товариства як юридичної особи до моменту його державної реєстрації ще не існує.

Відповідно до ч.1 ст. 24 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців" у разі державної реєстрації юридичної особи, для якої законом встановлено вимоги щодо формування статутного фонду (статутного або складеного капіталу), подається документ, що підтверджує внесення засновником (засновниками) вкладу (вкладів) до статутного фонду юридичної особи в розмірі, який встановлено законом. Такими вкладками засновників можуть бути будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, а також інші майнові права (в тому числі на інтелектуальну власність), грошові кошти, в тому числі в іноземній валюті (ч. 2 ст. 115 ЦК, ч. 1 ст.13 Закону України "Про господарські товариства").

Якщо вкладом до статутного фонду товариства є грошові кошти, то документом, що посвідчує його внесення, є довідка про відкриття поточного рахунку в банку, кошти на який перераховуються засновниками (учасниками) для формування статутного фонду господарського товариства. Але цей рахунок починає функціонувати

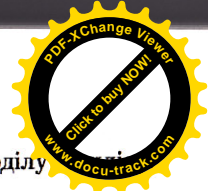

ті після одержання банком документів про державну реєстрацію господарського товариства в установленому законом порядку. Чиїми є грошові кошти, внесені засновникам на цей рахунок, до державної реєстрації товариства? Відповідь може бути одна: належні засновникам, бо юридичної особи ще не виникло. Звичайно, при відповіді на запитання щодо прав вкладників слід враховувати, що з внесенням пайового вкладу на банківський рахунок у вкладників виникають зобов'язально-правові вимоги до банку, а не відносно власності на вклад. У разі відмови в державній реєстрації господарського товариства та в інших випадках, передбачених законодавством України, на підставі листа із зазначенням причин закриття рахунку, підписаного уповноваженою засновниками особою, грошові кошти повертаються засновникам, а рахунок закривається [4].

Чинні Цивільний і Господарський кодекси, крім загальних вимог щодо змісту засновницького договору як установчого документа, не містять розгорнутих положень щодо його правового регулювання. Ця прогалина в законодавстві заповнюється господарською практикою, в якій поширені різного роду типові або зразкові засновницькі договори, не оприлюднені в установленому порядку.

Однією з підстав для класифікації (групування) цивільно-правових договорів може бути їхня мета, або ті юридичні наслідки, яких домагаються учасники відносин [5, с. 5-6]. За цим критерієм виділяється група договорів, які опосередковують спільну діяльність їх учасників і серед яких названо установчий договір [6, с. 641 - 642]. Якщо за договором простого товариства сторони (учасники) беруть зобов'язання об'єднати свої вклади і спільно діяти з метою у одержання прибутку або досягнення іншої мети без створення юридичної особи (ч. 2 ст. 1130, ст. 1132 ЦК), то метою засновницького договору є створення юридичної особи у певній організаційно-правовій формі (ч. 2 ст. 88 ЦК, ч. 5 ст. 82 ГК). Аналіз мети і змісту засновницьких договорів дозволяє розглядати їх окремі види (різновиди) договору про спільну діяльність.

2. Правова форма договору може використовуватися не лише при створенні підприємницьких товариств, але й при їх реорганізації, зокрема при злитті або приєднанні. Злиття декількох акціонерних товариств або приєднання одного чи декількох товариств до вже існуючого товариства може бути наслідком укладення між ними договорів на основі відповідних рішень вищих органів управління цих товариств. Так, відповідно до статті 81 Закону України «Про акціонерні товариства» наглядова рада кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, приєднанні, поділі, виділі або перетворенні, розробляє

умови договору про злиття (приєднання) або план поділу (перетворення), які повинні містити:

1. повне найменування та реквізити кожного товариства, що бере участь у цих формах реорганізації;
2. порядок і коефіцієнти конвертації акцій та інших цінних паперів, а також суми можливих грошових виплат акціонерам;
3. відомості про права, які надаватимуться підприємницьким товариством - правонаступником власникам інших, крім простих акцій, цінних паперів товариства, діяльність якого припиняється внаслідок реорганізації, та (або) перелік заходів, які пропонується вжити стосовно таких цінних паперів;
4. інформацію щодо запропонованих осіб, які стануть посадовими особами у підприємницькому товаристві - правонаступнику після завершення реорганізації, та заплановані до виплати таким особам винагороди чи компенсації.

Наглядова рада кожного АТ, що бере участь у реорганізації, повинна підготувати для акціонерів пояснення до умов договору про злиття (приєднання) або плану поділу (виділу, перетворення). Таке пояснення повинне містити економічне обґрунтування доцільності злиття, приєднання, поділу, виділу або перетворення, перелік методів, що застосовувалися для оцінки вартості майна АТ та обчислення коефіцієнта конвертації акцій та інших цінних паперів АТ. При цьому наглядова рада АТ з кількістю акціонерів - власників простих акцій більше 100 осіб, що бере участь у реорганізації, має отримати висновок незалежного експерта (аудитора, оцінювача) щодо умов реорганізації.

3. Одними із видів цивільно-правових договорів є правочини (угоди) які укладаються після створення акціонерного товариства і пов'язують членів товариства взаємними правами та обов'язками протягом усього періоду існування товариства. Потреба в укладенні акціонерних угод виникає внаслідок того, що у процесі діяльності багато питань виробничо-економічних, управлінських, фінансових, правових відносин вирішується не врегульованими нормативними актами та статутом. Такі угоди є насамперед специфічною формою опосередкування правових зв'язків між суб'єктами цих правовідносин, а саме - через реалізацію спільних інтересів. Це завжди цілеспрямований юридичний акт, прояв і реалізація з однаковою спрямованістю волевиявленень учасників процесу для задоволення їхніх економічних інтересів.

В силу специфіки акціонерних відносин, а також завдяки саме зустрічно спрямованій волі сторін таким угодам об'єктивно надається більша свобода дії як механізму забезпечення прав та рівного захисту інтересів суб'єктів підприємництва.

Зазначені угоди є не просто юридичними фактами, тобто обставинами, з якими закон пов'язує виникнення правовідносин, а документами, що складаються із низки дій та інших фактів, які мають юридичне значення у часі і просторі для оформлення правових зв'язків заінтересованих суб'єктів. Такі угоди характеризуються в літературі як новий вид цивільно-правового договору, який розширяє можливості врегулювання акціонерних правовідносин [7].

Українське законодавство, зокрема Закон України №514-УІ «Про акціонерні товариства», таких акціонерних угод прямо не передбачає, але вони й не суперечать йому. Це так звані угоди sui generis підводять такі угоди під які б то не було інші договори, передбачені в законі, немає жодної підстави.

Даний висновок тим більше справедливий, якщо такими угодами регулюються відносини не лише на етапі створення товариства, але й у процесі його діяльності, на що явно не розрахований засновницький договір, про який згадано в ч. 3 ст. 9 Закону про АТ. Більше того, ст. 6 Цивільного кодексу України) надає сторонам взаємовідносин право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства, та врегулювати у договорі, якщо передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами.

Згідно з ч. 1 ст. 627 ЦК сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості. Таким чином, це буде не поійменована угода (договір) особливого виду, прямо не передбачена в ЦК, але й така, що не суперечить йому. Отже, така угода буде регламентуватися загальними положеннями гл. 52 ЦК (про обов'язковість договору, його свободу, умови, строки тощо) і гл. 53 ЦК (що містить загальні положення договірної права, включаючи укладення, зміну, розірвання договору тощо).

Угода акціонерів має дві специфічні ознаки, які відрізняють її від засновницьких документів, а саме:

1. вона може укладатися між декількома акціонерами і бути не обов'язковою для інших існуючих або нових акціонерів, тоді

як всі учасники товариства, включно нових членів, приєднатися до засновницького договору;

2. умови угоди акціонерів зазвичай є конфіденційними і не підлягають розголошенню учасниками, так само як і засновницький договір, який входить до складу документів, що є комерційною таємницею, якщо інше не передбачено засновницьким договором, тоді як статут є загальнодоступним документом.

Відносини, для врегулювання яких укладається угода акціонерів, можна поділити на такі дві основні групи: організаційні та майнові відносини. Ними охоплюється широке коло питань, пов'язаних з діяльністю товариства, а саме:

- щодо механізму реалізації переважного права акціонерів (для приватних АТ);
- уведення особливого порядку формування органів АТ (встановлення привілеїв для одного або декількох акціонерів при призначенні члена ради директорів або виконавчого органу АТ, висування кандидатів в органи управління);
- порядок голосування з ряду питань;
- умови взаємних зобов'язань щодо фінансування діяльності товариства (перехід права власності на акції, розподіл прибутку, спрямування фінансових потоків, реалізація продукції тощо);
- порядок вирішення спорів, конфліктів між акціонерами, включаючи «безвихідні ситуації» (deadlock resolution), зокрема, якщо акціонерам не вдається спроба дійти до спільного знаменника з будь-якого питання (наприклад, при призначенні генерального директора в ситуації 50/50 – коли учасниками товариства є дві особи в рівних частках), чим паралізується діяльність товариства;
- умови захисту міноритарних акціонерів.

Даний перелік питань не є вичерпним. Разом з тим, перелічений комплекс легітимних процедур, якими наповнені акціонерні угоди, дозволяє забезпечити баланс інтересів всіх зацікавлених сторін та здійснювати акціонерний контроль над компанією цивілізованим способом, з одного боку. З другого боку правовими засобами забезпечується бізнес та запобігання недружнім поглинанням, тобто такі

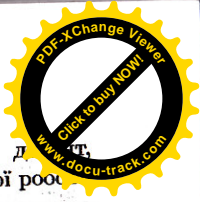
ставлять певний бар'єр на шляху рейдерства та корпоративного
ташажу.

Еволюція акціонерних відносин зумовлює необхідність розробки
концепції акціонерних угод в цивільному праві України, дослідження
функцій цього правового інституту, обґрунтування відповідних
домовленостей щодо захисту цивільних прав та законних інтересів
членів товариства.

Оскільки для української системи права даний вид договорів є новим,
нагальною є необхідність доповнити й закріпити в корпоративному
законодавстві норму, відповідно до якої акціонерні угоди, що
опосередковують забезпечення збалансованої системи управління та
контролю, впорядкування корпоративних відносин у їх динамічному
стані, є важливим цивільно-правовим інструментом врегулювання
балансу прав та інтересів всіх груп (як меншості, так і більшості)
учасників корпоративних відносин, а також документом, за допомогою
якого створюються додаткові гарантії для належного захисту та
відновлення порушених прав акціонерів.

Крім того, назріла нагальна потреба передбачити розробки
примірних форм акціонерних угод з метою їх цільової спрямованості
щодо забезпечення інтересів відповідних суб'єктів та запобігання
правовим помилкам при укладенні таких угод акціонерами.

1. Коссак В.М. Іноземні інвестиції в Україні: цивільно-правовий аспект. – Львів, 1996; Довгерт А.С. Спільна діяльність // Цивільне право. – К.: 1996. – ч. 2.
2. Саниахметова Н.А. Учредительный договор // Бизнес. – 1995. – № 10.
3. Саниахметова Н.О. Підприємницьке право. – Навч. посібник. – К.: А.С.К., 2007.
4. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах, затверджена постановою Національного банку України від 12 листопада 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 51. – Ст. 2707.
5. Гордон В.М. Радянське цивільне право. – Харків: 1966.
6. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. // За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової. – Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
7. Сергеев А. Юридическая природа и исполнимость соглашений акционеров по российскому праву // Корпоративний юрист. – 2007. – № 10.

Галлянич М.К.

доктор юридичних наук, д-р
заступник директора з наукової роботи
НДІ приватного права і підприємництва
АПРН України

Співвідношення цивільно-правової та кримінально-правової відповідальності за примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань при здійсненні господарської діяльності підприємницькими товариствами

Однією з дискусійних проблем цивільного права є з'ясування питання
про те, чим є правова відповідальність, у чому полягає її суть, якими є
її зміст та виконувані функції. В юридичній літературі не має єдності у
підходах до визначення поняття правової відповідальності, ні у поглядах
на її підставу та умови. Між тим, йдеться про правовий засіб, який
відіграє ключову роль у правовій регламентації цивільних відносин.

Однією з матеріально-правових гарантій, покликаних забезпечити
реальне здійснення регулюючого впливу є цивільно-правова
відповідальність, яка з огляду на притаманні їй властивості постає
як дієвий засіб охорони встановленого правопорядку, ефективний
інструмент забезпечення виконання суб'єктивних цивільних
зобов'язань і захисту кореспондуючих їм суб'єктивних цивільних
прав. Відповідальність через можливість її застосування справляє
профілактичний вплив на суб'єктів права, а в разі вчинення
правопорушення вона спрямована на відновлення порушеного
правапорядку, захищаючи інтереси носія суб'єктивного права.

Залежно від того чи іншого виду цивільних відносин та складу
їх учасників механізм відповідальності останніх має передбачати
можливість застосування ефективних і адекватних засобів відновлення
порушених правовідносин, відновлення становища суб'єктів цивільного
права з метою запобігання вчиненню правопорушень та усунення їх
негативних наслідків.

Визначення цивільної відповідальності як правової санкції, що
полягає у позбавленні правопорушника належних йому майнових прав
з метою відновлення майнового становища потерпілої особи, а також
стимулювання належного дотримання цивільних прав та зобов'язань.

Відновлення настільки, наскільки це лише можливо з огляду на
обставини конкретної справи порушених регулятивних правовідносин,